

Katastrálne územie obce Vyhne – významné územie vstavačovitých rastlín v Štiavnických vrchoch

Cadastral district of the village Vyhne – an important territory
with occurrence of orchid flora within the area of Štiavnické vrchy Mts

PETER SALENKA

J. Poničana 79, 960 01 Zvolen, salenka@zoznam.sk

Abstract: The list of localities of the members of *Orchidaceae* in the cadastral district of the village of Vyhne (Štiavnické vrchy Mts) recorded in 2006–2011 is presented. Altogether 28 taxa and 1 nothospecies were found. *Dactylorhiza fuchsii* subsp. *sooiana*, *Epipactis futakii*, *Epipactis muelleri*, *Epipactis neglecta*, *Epipactis pontica*, *Epipactis purpurata*, *Limodorum abortivum*, *Neotinea ustulata* subsp. *aestivalis*, *Orchis pallens*, *Orchis purpurea*, *Platanthera bifolia* subsp. *latiflora* (11 taxa) and nothospecies *Epipactis ×reinekei* are published from this area for the first time.

Keywords: distribution, *Orchidaceae*, Slovakia.

Úvod

Katastrálne územie obce Vyhne je významné bohatým výskytom vstavačovitých (*Orchidaceae*) rastlín. Napriek tomuto bohatstvu nebola danému územiu doteraz venovaná dostatočná odborná pozornosť. Lokality nálezov druhov uvedenej čeľade z okolia Vyhní boli publikované len v prácach Hlavačka (1985), Valentu (1997), Solára (2006) a Slezáka et al. (2009). Autori tu uvádzali výskyt 18 taxónov. Cieľom tohto príspevku sú výsledky mapovania vstavačovitých (*Orchidaceae*), ktoré som vykonal v rokoch 2006–2011.

Metodika

Hranica územia začína na severe pri Ostružlianskom potoku, asi 500 m severovýchodne od sútoku s Vyhnianskym potokom a pokračuje po miestnu časť Chrústov. Jeho východná hranica pokračuje okolo Pankovskej hory (501 m), osady Vindišlajtna pod vrchol Banský vrch. Južná hranica prebieha cez vrcholy Trejbolc (746 m) k Mäsiarke (626 m). Na západe hranica prechádza vrcholom Holý vrch (615 m) a pokračuje cez miestnu časť Stupy späť k Ostružlianskemu potoku (obr. 1). Sledované územie z hľadiska fyto geografického členenia SR (Futák 1984) patrí do okresu Slovenské stredohorie, podokresu Štiavnické vrchy (14e) a do administratívneho okresu Žiar nad Hronom. Má rozlohu 18 344 326 m² (Geoportál... 2011) a má výrazne členitý charakter. Geomorfologická členitosť je tvorená pomerne hlboko zarezanými dolinami a vysokými hrebeňmi. Rozmedzie nadmorských výšok je cca 280 m (údolie Ostružlianskeho potoka) až 746 m (Trejbolc). Geologickým podložím sú amfibolicko-hyperstenické andezity s biotitom, na ostatnom území dominujú petrografické typy ryolitových telies (Konečný et al. 1998). V tejto časti sa nachádza ostrov s karbonátovými horninami s výskytom kalcifilných druhov, vrátane vstavačovitých. Vzhľadom k malej rozlohe karbonátových hornín a izolovanosti tejto časti územia, nie je výskyt kalcifilných druhov markantný, no z hľadiska biodiverzity územia je tento výskyt dôležitý.

Názvy taxónov sú uvedené podľa práce Vlčka et al. (2003). Za menom taxónu je skratka kategórie ohrozenosti podľa práce Ferákovej et al. (2001), presná lokalizácia miesta nálezu, nadmorská výška, číslo základného poľa a písmeno kvadrantu siete stredoeurópskeho mapovania (cf. Niklfeld 1971). Pri literárnych údajoch je uvedená citácia literárneho zdroja a na záver dátum môjho nálezu. Lokality sú usporiadané v smere od juhu na sever. Zoznam obsahuje len tie lokality, ktoré sú nové pre katastrálne územie študovanej obce alebo sa mi ich podarilo overiť. Publikované lokality, ktoré sa mi overiť nepodarilo, sú pri každom taxóne za zoznamom lokalít. Všetky nálezy boli fotograficky zdokumentované a nachádzajú sa v archíve autora. Geografické názvy uvádzam podľa vojenských máp (1952) a turistickej mapy Štiavnických vrchov (1999). Názov lokality „Chata Pod jedlinou“ (cf. Valenta 1997) je totožný s názvom „Chata Podjedlina“ uvedeným v turistickej mape.

Výsledky a diskusia

Anacamptis morio, VU: Rudná dolina, trávnatá stráň západne od cesty v strede doliny, 410–440 m, 7578b, 22. 5. 2010. – Lúka severovýchodne od vrcholu Klokoč, 400–440 m, 7578b, 10. 5. 2008. – Mravište, 150 m východne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 460 m, 7578b, 21. 5. 2010. – Mravište, 150 m juhozápadne, 440 m, 7578b, 10. 5. 2009, ojedinele rastú bielo kvitnúce rastliny. – Lúka 300 m juhozápadne od vrcholu Kamenná, 370–400 m, 7478d, 25. 4. 2009. — Lúka 300 m juhovýchodne od vrcholu Kamenná, 350 m, 7478d, Valenta (1997), 8. 5. 2008. – Lúka 400 m severovýchodne od vrcholu Kamenná, 310 m, 7478d, 4. 5. 2011. – Záhradkárska kolónia pri PR Kamenné more, 200 m juhovýchodne, 370–400, 7478d, 10. 5. 2009. – Druh bol publikovaný tiež z lokalít „Svah od TV vysielača po hrebeň a Svah nad poľnou cestou juhozápadne od evanjelického cintorína“ (Valenta 1997), ktoré sa však nepodarilo potvrdiť. Solár (2006) zaznamenal výskyt druhu všeobecne ako „okolie Výhni“, bez spresnenia. Ako vidno z prehľadu lokalít, druh rastie na viacerých miestach aj mimo karbonátových hornín. Obidve lokality v Mravišti sú pomerne bohaté.

Cephalanthera damasium, VU: Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, juhovýchodný a východný svah, 520–620 m, 7578b, 26. 5. 2011. – Panelová cesta z Rudnej doliny k hotelu Sitno, 100 m východne, 330–350 m, 7578b, 22. 5. 2008. – Svah nad poľnou cestou juhozápadne od evanjelického cintorína, 410–470 m, 7578b, Valenta (1997), 16. 6. 2006. – Okolie vozovej cesty z miestnej časti Mravište k chate Podjedlina, 520–580 m, 7578b, 22. 5. 2008. – Hajská skala, severozápadný svah, 430–530 m, 7578b, 18. 5. 2007. – Svah nad kostolom, 410–440 m, 7578b, Valenta (1997), 18. 5. 2007. – Trávnatý porast pod lesom pri poľnej ceste 100 m juhozápadne od evanjelického cintorína, 410–450 m, 7578b, Valenta (1997), 16. 6. 2006. – Peserany, 200 m východne, 470–490 m, 7578b, 17. 5. 2009. – Vrchol Ostružla, 100 m severozápadne, 560 m, 7478d, 20. 5. 2011. – Výskyt druhu bol publikovaný tiež Solárom (2006) všeobecne ako „okolie Výhni“, bez spresnenia. Druh sa v sledovanom území vyskytuje roztrúsene len na karbonátových horninách.

Cephalanthera longifolia, VU: Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, juhovýchodný a východný svah, 500–600 m, 7578b, 19. 5. 2011. – Mravište, 100 m východne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 580 m, 7578b, 22. 5. 2008. – Hajská skala, juhozápadný svah, 380–400 m, 7578b, 17. 5. 2009. – Druh bol publikovaný z lokalít „Svah nad kostolom“ a „Trávnatý porast pod lesom pri poľnej ceste juhozápadne od evanjelického cintorína“ (Valenta 1997), lokality sa však nepodarili potvrdiť. V skúmanom území je najvzácnejším druhom rodu. Novšie sa podarilo najst

Obr. 1. Mapa študovaného územia okolia Vyhňe
 Fig. 1. Map of the study area around Vyhne

len 1 bohatšiu lokalitu pri hrebeni medzi Predným a Zadným Zdislavom a niekoľko jedincov na dvoch zvyšných lokalitách.

Cephalanthera rubra, VU: Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, juhovýchodný a východný svah, 500–590 m, 7578b, 17. 6. 2011. – Hajskej skala, severovýchodný a juhozápadný svah, 450–550 m, 7578b, 2. 6. 2007. – Vrcholová svetlina v borovicovom lese pri zeleno značenom turistickom chodníku nad TV vysielacom, 520 m, 7578b, Valenta (1997), 2. 6. 2007. – Svah nad kostolom, 410–470 m, 7578b, Hlavaček (1985: 132), Valenta (1997), 18. 5. 2007. – Okolie poľnej cesty 200 m juhozápadne od evanjelického cintorína, 410–450 m, 7578b, Valenta (1997), 16. 6. 2006. – Peserany, 300 m východne, 470–490 m, 7578b, 18. 6. 2010. – Druh bol publikovaný tiež z lokality „Svah nad miestnou časťou Mravište s výskytom druhu *Stipa joanis* Čelak.“ (Valenta 1997), ktorá sa však nepodarilo potvrdiť. V sledovanom území je pomerne bohatý výskyt na karbonátových horninách (najmä v širšom okolí vrchu Predná Tisová).

Dactylorhiza fuchsii subsp. *sooiana*, EN: Lúka severovýchodne od vrcholu Klokoč, 430–440 m, 7578b, 17. 6. 2006. – Svetlina v bukovo-hrabovom lese pri zeleno značenom turistickom chodníku, 200 m severozápadne od chaty Podjedlina, 480 m, 7578b, 17. 6. 2006. – Zo sledovaného územia doposiaľ nepublikovaný taxón. Pravidelný výskyt kvitnúcich rastlín bol zaznamenaný len

na lúke severovýchodne od vrcholu Klokoč. Populáciu tvorí do 10 rastlín, ich počet sa však z roka na rok zvyšuje. Na druhej lokalite rastlina kvitla len v rokoch 2006 a 2011.

Dactylorhiza majalis subsp. *majalis*, VU: Pramenisko 100 m juhovýchodne od miestnej časti Mravište, 430 m, 7578b, 9. 5. 2008. – Pramenisko 150 m východne od cesty v strede Rudnej doliny, 490 m, 7578b, 19. 5. 2011. – Poddruh bol publikovaný z lokality „Lúka pri studničke na severnom svahu Kamennej“ (Valenta 1997), ktorú sa však nepodarilo potvrdiť. Solár (2006) zaznamenal výskyt taxónu všeobecne ako „okolie Vyhni“, bez spresnenia.

Dactylorhiza sambucina, VU: Lúka severne a severovýchodne od vrcholu Klokoč, 360–440 m, 7578b, 18. 5. 2007. – Rudná dolina, 200 m východne od cesty pred koncom doliny, 430–440 m, 7578b, 8. 5. 2008. – Mravište, 150 m juhovýchodne, 420–440 m, 7578b, 10. 5. 2008. – Mravište, 500 m východne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 480 m, 7578b, 10. 5. 2009. – Lúka 500 m západne od vrcholu Ostružla, 530 m, 7578b, 10. 5. 2009. – Lúka 300 m juhozápadne od vrcholu Kamenná, 350 m, 7478d, 18. 5. 2008. – Výskyt druhu bol tiež publikovaný všeobecne ako „Vyhne“ (cf. Hlavaček 1985: 174) a „okolie Vyhni“ (Solár 2006), bez spresnenia. V sledovanom území najčastejšie sa vyskytujúci druh rodu. Rastie na lesných okrajoch a lesných lúkach na karbonátových horninách s bohatšími humóznymi, ale aj skeletnatými pôdami.

Epipactis atrorubens subsp. *atorubens*, LR:nt: Svah od TV vysieláča po hrebeň, 510 m, 7578b, Valenta (1997), 22. 6. 2008. – Okolie vozovej cesty z miestnej časti Mravište k chate Podjedlina, 420 m, 7578b, Valenta (1997), 22. 6. 2008. – Sady vo svahu nad kostolom, 430 m, 7578b, Valenta (1997), 21. 5. 2011. – Svah nad kostolom, 410 m, 7578b, Valenta (1997), 22. 6. 2008. – Cesta od hotela Sitno k športovobrannému areálu, 100 m východne, 400 m, 7578b, 17. 6. 2011. – V sledovanom území taxón rastie len na niekoľkých lokalitách na karbonátových horninách v malých izolovaných populáciách.

Epipactis futakii, EN: Peserany, 300 m východne, 480 m, 7578b, 5. 7. 2011. – Ostružla, 100 m juhozápadne, 530 m, 7478d, 30. 7. 2010. – Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území ako aj v celých Štiavnických vrchoch. Na prvej lokalite boli dva a na druhej štyri kvitnúce jedince.

Epipactis helleborine subsp. *helleborine*, LR:nt: Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, juhovýchodný svah, 560–590 m, 7578b, 18. 7. 2010. – Klokoč, 500 m severovýchodne, 450 m, 7578b, 09. 07. 2010. – Hajska skala, severozápadný svah, 430–530 m, 7578b, 11. 7. 2009. – Svah od TV vysieláča po hrebeň, 490–550 m, 7578b, Valenta (1997), 7. 7. 2007. – Okolie vozovej cesty z miestnej časti Mravište k chate Podjedlina, 500–580 m, 7578b, Valenta (1997), 11. 7. 2008. – Svah nad kostolom, 410–440 m, 7578b, Hlavaček (1985: 194), Valenta (1997), 13. 7. 2007. – Okolie panelovej cesty z Rudnej doliny k hotelu Sitno, 330–360 m, 7578b, 14. 7. 2011. – Peserany, 200 m východne až po vrchol Ostružla, 460–580 m, 7578b, 14. 7. 2009. – Poddruh bol publikovaný z lokality „Sady vo svahu nad kostolom“ (Valenta 1997), ktorú sa však nepodarilo potvrdiť. Výskyt bol tiež publikovaný všeobecne ako „okolie Vyhni“ Solárom (2006), bez spresnenia. Na lokalite „Okolie panelovej cesty z Rudnej doliny k hotelu Sitno“ sa nachádzajú rastliny *E. helleborine* subsp. *viridis*. Tento poddruh je udávaný z nášho územia len z Pienin, jeho taxonomická hodnota je však pochybná (Mered'a 2010). V skúmanom území je najčastejšie sa vyskytujúcim poddruhom rodu *Epipactis*. Vyskytuje sa roztrúseno v oblasti s karbonátovým podložím.

Epipactis microphylla, VU: Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, juhovýchodný a východný svah, 480–620 m, 7578b, 25. 7. 2008. – Klokoč, 500 m severovýchodne, 450 m, 7578b, 22. 6. 2008. – Okolie Hajskej skaly, 400–450 m, 7578b, 11. 7. 2009. – Svah nad kostolom, 410–440 m, 7578b, Valenta (1997), 22. 6. 2008. – Peserany, 300 m východne až po vrchol Ostružla, 420–580 m, 7578b, 19. 6. 2010. – Vyskytuje sa roztrúseno v oblasti s karbonátovým podložím.

Epipactis muelleri, VU: Peserany, 200 m východne až po vrchol Ostružla, 470–550 m, 7578b, 8. 7. 2010. – Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, juhovýchodný svah, 500–590 m, 7578b, 4. 7. 2011. – Okolie Hajskej skaly, 480–550 m, 7578b, 6. 7. 2011. – Vyskytuje sa v oblasti s karbonátovým podložím. Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území ako aj v celých Štiavnických vrchoch.

Epipactis neglecta, EN: Peserany, 200 m východne, 470–490 m, 7578b, 8. 7. 2010. – Okolie panelovej cesty z Rudnej doliny k hotelu Sitno, 330–360 m, 7578b, 28. 7. 2011 – Vyskytuje sa v oblasti s karbonátovým podložím. Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území ako aj v celých Štiavnických vrchoch.

Epipactis palustris, VU: Pramenisko v miestnej časti Dolinky, 350 m, 7578b, 11. 7. 2009. – Rastie na podmáčajnej pôde, na svetlom mieste v blízkosti intravilánu obce Vyhne. Malá populácia je ohrozená ľudskou činnosťou. Pravdepodobne lokalita publikovaná ako „Vyhne – medzi kostolom a kúpeľmi“ (Hlavaček 1985: 194). Ide o jediný recentný údaj o výskyte druhu v celých Štiavnických vrchoch.

Epipactis pontica, VU: Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, východný svah, 590–610 m, 7578b, 25. 7. 2008. – Na lokalite (ležiacej mimo karbonátového podložia) sa druh vyskytuje roztrúsené. Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území ako aj v celých Štiavnických vrchoch.

Epipactis purpurata, VU: Športovobraný areál biatlonovej strelnice na Dlhej Rovni, južný okraj, 410 m, 7578b, 25. 7. 2008. – Šesť jedincov rastie na jedinej lokalite, ktorá je každoročne ovplyvňovaná intenzívnou ľudskou činnosťou v športovobranom areáli (časté kosenie bežeckých tratí, navážanie odpadu), takže výskyt druhu je veľmi ohrozený. Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území ako aj v celých Štiavnických vrchoch.

Gymnadenia conopsea, VU: Lúka severovýchodne od vrcholu Klokoč, 425 m, 7578b, 2. 6. 2007. – Hajska skala, severozápadný svah, 430–480 m, 7578b, 20. 6. 2009. – Okolie vozovej cesty od miestnej časti Mravište k chate „Pod jedlinou“, 420–550 m, 7578b, Valenta (1997), 22. 6. 2008. – Svah od TV vysieláča po hrebeň, 480 m, 7578b, Valenta (1997), 19. 6. 2011. – Trávnatý porast pod lesom pri poľnej ceste 500 m juhozápadne od evanjelického cintorína, 420–430 m, 7578b, Valenta (1997), 19. 6. 2011, ojedinele rastú bielo kvitnúce rastliny. – Pramenisko v miestnej časti Dolinky, 350 m, 7578b, 11. 7. 2009. – Druh bol publikovaný tiež z lokality „Svah nad poľnou cestou juhozápadne od evanjelického cintorína“ (Valenta 1997), ktorá sa však nepodarilo potvrdiť. Solár (2006) výskyt druhu publikoval všeobecne ako „okolie Vyhní“, bez spresnenia. Vyskytuje sa v oblasti s karbonátovým podložím so suchšími pôdami a na svetlých stanovištiach. Niektoré populácie sú bohaté.

Limodorum abortivum, EN: Okolie Hajskej skaly, 480–550 m, 7578b, 5. 6. 2008. – Ostružla, 100 m juhozápadne, 560 m, 7478d, 19. 6. 2010. – Vyskytuje sa roztrúsené v okolí Hájskej skaly, kde bolo 6 kvitnúcich rastlín. Ich počet sa na tejto lokalite postupne zvyšuje. Pri vrchole Ostružla boli len 2 kvitnúce rastliny. Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území.

Listera ovata, VU: Lúka severovýchodne od vrcholu Klokoč, 440 m, 7578b, 18. 5. 2007. – Na križovatke zeleno značeného turistického chodníka a lesnej cesty za TV vykrývačom, 500 m, 7578b, 4. 6. 2008. – Okolie chaty Podjedlina, 570 m, 7578b, 2. 6. 2007. – Mravište, 200 m západne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 400 m, 7578b, 2. 6. 2007. – Mravište, 200 m východne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 420–440 m, 7578b, 20. 6. 2010. – Pramenisko 100 m juho-východne od miestnej časti Mravište, 420–450 m, 7578b, 19. 5. 2008 – Druh bol publikovaný tiež z lokalít „Svah nad kostolom“ a „Trávnatý porast pod lesom pri poľnej ceste od evanjelického

cintorína na juhozápad“ (Valenta 1997), ktoré sa však nepodarilo potvrdiť. Solár (2006) zaznamenal výskyt druhu všeobecne ako „okolie Vyhni“, bez spresnenia. Rastie na okraji bukových lesov, v lieštinách a v osikovohrabových lesoch len v malých populáciách.

Neotinea tridentata, EN: Vrcholová svetlina borovicového lesa pri turistickom zeleno značenom chodníku nad TV vysielacom, 490 m, 7578b, Valenta (1997), 21. 5. 2010. – Svah nad miestnou časťou Mravište s výskytom druhu *Stipa joanis* Čelak., 410–450 m, 7578b, Valenta (1997), 19. 5. 2007, ojedinele rastú bielo kvitnúce rastliny. – Druh bol publikovaný z lokalít „Svah nad kostolom, vrcholová svetlina pri zeleno značenom chodníku a zanedbané sady východne od svahu nad kostolom“ (Valenta 1997), ktoré sa však nepodarilo potvrdiť. Na druhej lokalite v priaznivých rokoch rozkvitá viac ako tisícka jedincov. Táto lokalita je určite najväčšou a najvýznamnejšou v rámci celého Slovenska a je jedinou na území Štiavnických vrchov (Solár 2006).

Neotinea ustulata subsp. *aestivalis*, EN: Mravište, 100 m východne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 410 m, 7578b, 22. 6. 2008. – Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území ako aj v celých Štiavnických vrchoch. Na lokalite sa podarilo nájsť len päť rastlín. V posledných rokoch sa však prestala lúka kosiť, čo môže v budúcnosti výskyt poddruhu na nej ohroziť.

Neottia nidus-avis: Hajska skala, severozápadný svah, 350–550 m, 7578b, 10. 5. 2009. – Okolie zeleno značeného turistického chodníka od Hajskej skaly k chate Podjedlina, 550–580 m, 7578b, 21. 5. 2008. – Okolie vozovej cesty z miestnej časti Mravište k chate Podjedlina, 420–530 m, 7578b, 2. 6. 2007. – Svah nad kostolom, 410–440 m, 7578b, Valenta (1997), 10. 5. 2009. – Peserany, 200 m východne až po vrchol Ostružla, 450–580 m, 7578b, 17. 5. 2009. – Druh bol publikovaný tiež z lokalít „Svah nad miestnou časťou Mravište s výskytom druhu *Stipa joanis* Čelak.“ a „Pri prameniisku pod rezerváciou Kamenné more“ (Valenta 1997), ktoré sa však nepodarilo potvrdiť. Solár (2006) výskyt druhu publikoval všeobecne ako „okolie Vyhni“, bez spresnenia. Druh rastie na celom území roztrúsene, miestami v bohatých populáciách.

Orchis mascula subsp. *signifera*, VU: Okolie vozovej cesty z miestnej časti Mravište k chate Podjedlina, 470–520, 7578b, 22. 5. 2008. – Mravište, 200 m západne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 440 m, 7578b, 7578b, 22. 5. 2008. – Prameniisko 150 m východne od cesty v strede Rudnej doliny, 490 m, 7578b, 19. 5. 2011. – Výskyt poddruhu bol publikovaný všeobecne ako „Vyhne“ (cf. Hlavaček 1985: 346), bez spresnenia. Taxón rastie na otvorených stanovištiach na karbonátových horninách. Lokality sú ohrozené postupnou sukcesiou.

Orchis militaris, VU: Trávnatý porast pod lesom pri poľnej ceste 150 m juhozápadne od evanjelického cintorína, 420 m, 7578b, Valenta (1997), 19. 5. 2007. – Sady vo svahu nad kostolom, 430 m, Valenta (1997), 19. 5. 2007, ojedinele rastú bielo kvitnúce rastliny. – Druh bol tiež publikovaný so skúmaného územia z lokality „Vyhne“ (cf. Hlavaček 1985: 346) a „okolie Vyhni“ (Solár 2006), bez presnejšieho určenia. Druh sa vyskytuje na na oboch lokalitách v pomerne bohatých populáciách.

Orchis pallens, EN: Lúka severovýchodne od vrcholu Kľokoč, 430 m, 7578b, 29. 4. 2007. – Na lúke, ktorá je pravidelne 1× ročne kosená sa vyskytuje cca 30 jedincov druhu. Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území a o jediný recentný údaj o výskyte druhu v celých Štiavnických vrchoch.

Orchis purpurea, VU: Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, južne od hrebeňa, 530 m, 7578b, 4. 6. 2010. – Ostružla, 100 m juhozápadne, 580 m, 7478d, 20. 5. 2010. – Ide o prvý údaj o výskyte druhu v skúmanom území. Publikovaný nález z územia „Vyhne“ (Slezák & Kukla 2009) patrí do KÚ Repište.

Platanthera bifolia subsp. *latiflora*, VU: Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, juhovýchodný svah, 510 m, 7578b, 4. 6. 2011. – Mravište, 200 m západne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 450–480 m, 7578b, 22. 5. 2008. – Taxón rastie na karbonátových horninách. Druhá lokalita je ohrozená postupnou sukcesiou.

Traunsteinera globosa, VU: Mravište, 200 m západne od vozovej cesty k chate Podjedlina, 450–480 m, 7578b, Valenta (1997), 22. 5. 2008. – Mravište, 150 m juhovýchodne, 460 m, 7578b, 21. 5. 2011. – Malé populácie sú ohrozené postupnou sukcesiou.

Epipactis ×reinekei (*E. helleborine* × *E. muelleri*): Hrebeň medzi Predným a Zadným Zdislavom, juhovýchodný svah, 580 m, 7578b, 4. 7. 2011. – Ide o prvý údaj o výskyte kríženca v skúmanom území ako aj v celých Štiavnických vrchoch. Na Slovensku bol doposiaľ zaznamenaný na 2 lokalitách v Bielych Karpatoch, na 2 lokalitách v Strážovských vrchoch a na 1 lokalite v Chočských vrchoch (Mereďa 2010).

Počas terénneho výskumu v rokoch 2006–2011 sa mi podarilo potvrdiť 17 taxónov z čeľade vstavačovité (*Anacamptis morio*, *Cephalanthera damasonium*, *Cephalanthera longifolia*, *Cephalanthera rubra*, *Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*, *Dactylorhiza sambucina*, *Epipactis atrorubens* subsp. *atororubens*, *Epipactis helleborine* subsp. *helleborine*, *Epipactis microphylla*, *Epipactis palustris*, *Gymnadenia conopsea*, *Listera ovata*, *Neotinea tridentata*, *Neottia nidus-avis*, *Orchis mascula* subsp. *signifera*, *Orchis militaris*, *Traunsteinera globosa*). Nepodarilo sa mi potvrdiť výskyt *Goodyera repens* (cf. Hlavaček 1985: 238). Pre územie som zaznamenal 11 nových taxónov (*Dactylorhiza fuchsii* subsp. *sooiana*, *Epipactis futakii*, *Epipactis muelleri*, *Epipactis neglecta*, *Epipactis pontica*, *Epipactis purpurata*, *Limodorum abortivum*, *Neotinea ustulata* subsp. *aestivalis*, *Orchis pallens*, *Orchis purpurea*, *Platanthera bifolia* subsp. *latiflora*) a jeden nový nothotaxón (*Epipactis ×reinekei*). Z celkového počtu nájdených taxónov z čeľade vstavačovitých patria do kategórie menej ohrozených: takmer ohrozených (LR: nt) 2 taxóny, do kategórie zraniteľných (VU) 18 taxónov a do kategórie ohrozených (EN) 7 taxónov. 5 z nich (*Epipactis futakii*, *Epipactis muelleri*, *Epipactis neglecta*, *Epipactis ×reinekei*, *Neotinea ustulata* subsp. *aestivalis*) sú nové pre Štiavnické vrchy. Druhy *Epipactis palustris* a *Orchis pallens* sú známe zo Štiavnických vrchov len z lokalít na študovanom území. Pozornosť botanikov by si zaslúžil najmä výskyt taxónov rodu *Epipactis*. Viaceré nálezy ukazujú na to, že počet nájdených taxónov kruštíkov nemusí byť konečný, nakoľko ich determinácia je náročná. Bolo by vhodné tiež venovať pozornosť jedincom druhu *Gymnadenia conopsea* na lokalite „Pramenisko v miestnej časti Dolinky“. Môže ísť o kríženca v rámci rodu alebo o iný druh rodu *Gymnadenia*.

Väčšina nájdených populácií taxónov čeľade *Orchidaceae* je veľmi málo početná a populácie sú preto veľmi zraniteľné. Napriek tomu, že skúmané územie sa nachádza v CHKO Štiavnické vrchy a veľká časť územia aj v sústave chrá-

nených území členských štátov EÚ NATURA 2000, ohrozenie ich prírodných hodnôt je vysoké. Iróniou je, že ohrozenie biotopov spôsobuje činnosť ale aj nečinnosť človeka. Ukončenie obhospodarovania lúčnych biotopov a následná sukcesia týchto plôch spôsobuje neustále znižovanie plôch vhodných pre výskyt orchideí rastúcich na týchto biotopoch. Činnosť človeka je však často ešte nebezpečnejšia. Medzi takéto činnosti patrí jazdenie rôznych motorových vozidiel nielen po lesných cestách ale priamo po lúkach (napr. v bezprostrednej blízkosti PR Kamenné more). Zaznamenal som taktiež rozoranie lúky a intenzívny chov oviec v malom ohradenom priestore v bezprostrednej blízkosti cennej lokality na severovýchodnej strane vrchu Klokoč, ktorá patrí do územia siete NATURA 2000. Uvedené fakty poukazujú na to, že samotné vyhlásenie chráneného územia nezabezpečuje jeho ochranu a je nutné aby bola venovaná zvýšená pozornosť manažmentu lokalít a kontrole dodržiavania ich ochrany.

PodĎakovanie

Ďakujem Ing. Vladimírovi Solárovi za to, že ma priviedol k tomu, aby som hľadal orchidey vo Vyhniach a okolí a za upozornenie na lokalitu *Orchis mascula* subsp. *signifera*, Ing. Jaroslavovi Vlčkovi CSc. ďakujem za determináciu druhov *Epipactis futakii*, *E. muelleri*, *E. neglecta* a *E. pontica* a pani Soni Beňovej za upozornenie na lokality *Anacamptis morio* a *Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis* v Rudnej doline.

Literatúra

- Feráková, V., Maglocký, Š. & Marhold, K. 2001. Červený zoznam papraďorastov a semenných rastlín Slovenska (december 2001). Ochr. Prír. (Banská Bystrica). 20: 44–76.
- Futák, J. 1984. Fytogeografické členenie Slovenska. In Bertová, L. (ed). Flóra Slovenska IV/1. Veda, Bratislava. p. 418–419.
- Geoportál Úradu geodézie, kartografie a katastra SR [online]. 2011. Bratislava : Geodetický a kartografický ústav Bratislava, 2011 cit. [2011-11-28]. Dostupné na internete: <<http://www.geoportal.sk/gp/index2.html>>.
- Hlavaček, A. 1985. Flóra CHKO Štiavnické vrchy. Ústredie štátnej ochrany prírody Liptovský Mikuláš, Bratislava.
- Konečný, V., Lexa, J., Halouzka, R., Dublan, L., Šimon, L., Stolar, M., Nagy, A., Polák, M., Vozár, J., Havrila, M. & Pristaš, J., 1998. Geologická mapa Štiavnických vrchov a Pohronského Inovca (Štiavnický stratovulkán). Ministerstvo ŽP, Geologická služba SR. 1 : 50 000.
- Mereďa jun., P. 2010. Rod *Epipactis* (*Orchidaceae*) v južnej časti Strážovských vrchov. Zborn. Vlastiv. Múz. v Považskej Bystrici. 1: 108–128.
- Niklfeld, H. 1971. Bericht über die Kartierung der Flora Mitteleuropas. Taxon. 20: 545–571.
- Slezák, M. & Kukla, J. 2009. Výskyt niektorých zriedkavejších cievnatých rastlín v severnej časti Štiavnických vrchov. Bull. Slov. Bot. Spoločn. roč. 31, č. 2: 17–25.
- Solár, V. 2006. Vyhne – raj orchideí. In Sombathyová, M. (zost.). Vyhne minulosť a súčasnosť : Zborník prednášok zo seminára, konaného v dňoch 15.–16. júna 2006 vo Vyhniach. Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica, Banská Štavnica. p. 76–78.

- Štiavnické vrchy, 1999. Vojenský kartografický ústav, Harmanec, Edícia letných turistických máp, 1 : 50 000.
- Valenta, V. 1997. Poznámky k flóre Štiavnických vrchov. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* roč. 19: 99–101.
- Vlčko, J., Dítě, D. & Kolník, M. 2003. Vstavačovitě Slovenska. ZO SZOPK Orchidea Zvolen.
- Vojenské mapy, 1952. Generálny štáb Československej ľudovej armády, M-34-122-Bc Hliník nad hronom, M-34-122 Da Banská Hodruša, 1 : 25 000.

Došlo 5. 12. 2011

Prijaté 10. 1. 2012